

Till Finansdepartementet

Remissvar från Forum för levande historia över betänkandet "En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag" (SOU 2025:13)

Forum för levande historia tackar för möjligheten att ge synpunkter på betänkande från Utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering: *En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag* (SOU 2025:13). Forum för levande historia kommenterar i huvudsak de förslag som direkt berör myndigheten.

Sammanfattning av Forum för levande historias synpunkter

Forum för levande historia avstyrker utredningens förslag i kapitel 6.6 om en samlad översyn av organisationsstrukturen för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter mot bakgrund av bristande underlag för utredningens analys och bedömningar i denna del.

FLH ser mycket positivt på ökad resurssamverkan mellan myndigheter och tillstyrker förslag om nya områden för statlig resurssamverkan som rör e-arkiv och säkerhet

Synpunkter på utredningens förslag i kapitel 6.6 - En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter

Utredningen föreslår att en samlad översyn bör göras av organisationsstrukturen för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter. Detta utifrån antagandet att en mer integrerad organisationsstruktur för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter skulle skapa förutsättningar för tydligare ansvarsfördelning, ökad helhetssyn, effektivare verksamheter samt högre måluppfyllelse.

Forum för levande historia (härefter FLH) avstyrker detta förslag mot bakgrund av de skäl som anges nedan. Det vill säga i huvudsak att utredningens bedömningar i allt väsentligt saknar redovisad empirisk grund.

Synpunkter på utredningens förslag i förhållande till FLH:s uppdrag och verksamhet

Nylig utredning av FLH beaktas inte

- I utredningens direktiv anges att ”Utredaren ska också förhålla sig till redan genomförda utredningar samt till andra utredningar och uppdrag beslutade av regeringen eller Regeringskansliet som berör de myndigheter som omfattas av översynen.” Så har inte skett i FLH:s fall. Utredningen har inte beaktat att FLH och myndighetens uppdrag nyligen har utretts och därmed heller inte använt sig av den information som framkommit i denna utredning.
- FLH:s uppdrag utreddes under 2021–22 (Ku2021:A). Utredningens övergripande bedömning (Ku2022/00436) var att det finns ett stort behov av verksamheten vid FLH och att myndigheten har en viktig roll och fyller en viktig funktion avseende att arbeta demokratifrämjande med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen. Utredningen bedömde att FLH har utvecklats till en central myndighet med unik kompetens i främjandet av arbete med demokrati och mänskliga rättigheter. Vidare redovisade utredningen bedömningen att myndigheten bedriver en verksamhet av hög kvalitet och att myndigheten besitter gedigen kunskap och kompetens inom sitt verksamhetsområde. Utredningen var också av uppfattningen att myndigheten har ett gott renommé bland både nationella aktörer och som en auktoritet inom sitt område.
- Regeringen delade den bedömning som gjordes av utredningen om FLH 2021–22. Detta innebär att regeringen bedömde att FLH skulle få ett breddat uppdrag, vilket sedan även blev föremål för riksdagens godkännande i samband med riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2023 (bet. 2023/24:KrU1, rskr. 2022/23:73). Här kan särskilt noteras att regeringens förslag, som förelades riksdagen, specifikt omfattar uppgifter rörande mänskliga rättigheter:
”Regeringens förslag: Forum för levande historias uppdrag ska omfatta frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska regimers och andras brott mot mänskligheten i historien. ”
- Beslutet följdes av en instruktionsändring som trädde i kraft den 15 juni 2023.

Nylig granskning av Statskontoret av delar av FLH:s verksamhet beaktas inte heller

- I tillägg till ovan nämnda utredning om hela FLH:s verksamhet har delar av verksamheten nyligen granskats av Statskontoret. Statskontoret fick 2022 i uppdrag av regeringen att följa upp och analysera den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Statskontoret 2023:12) och det arbete som FLH och andra myndigheter, bedrivit inom ramen för denna.
- Efter genomförd granskning konstaterade Statskontoret att FLH har en central roll i arbetet med att genomföra den nationella planen genom sitt uppdrag att stödja övriga myndigheter i deras arbete, samt genom att sammanställa och årligen samlat följa upp och redovisa myndigheternas insatser till regeringen. I ljuset av detta rekommenderade Statskontoret bland annat att regeringen både skulle ge FLH ett fortsatt och långsiktigt uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen och förstärka FLH:s roll inom kunskapsutveckling på området.
- I december 2024 gav regeringen FLH ett förlängt uppdrag att samordna och följa upp regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott liksom stödja både skolanställda och andra offentliganställda med utbildning för att stärka deras arbete mot rasism och hatbrott (A2024/01391 respektive A2024/01458).

Otydlighet gällande om och hur FLH berörs

- Det är otydligt vad utredningens förslag betyder för FLH. I en av utredningens två alternativa inriktningar för vidare analys nämns FLH, men inte i den andra.

Synpunkter rörande det bredare förslaget om vidare analys av myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter

Skarpa slutsatser och förslag utan belägg

- Utredningen redovisar inga belägg för bedömningen att nuvarande struktur för arbetet rörande mänskliga rättigheter skulle innebära en otydlig ansvarsfördelning, brister i helhetssyn, effektivitet eller i förhållande till måluppfyllelse.
- Det enda konkreta exemplet som utredningen anger för att det skulle finnas problem med bristande måluppfyllelse är att målet om ett samhälle fritt från

diskriminering inte är uppfyllt. Att ta det som intäkt för att arbetet inte är organiserat på ett ändamålsenligt sätt kan inte sägas vara en rimlig slutsats.

- Vad gäller bedömningen att det skulle råda otydlig ansvarsfördelning, bristande helhetssyn och effektivitet ger utredningen inga exempel på, eller belägg för detta i sin analys. Trots det lägger utredningen skarpa förslag, snarast då utifrån antaganden om hur det skulle kunna förhålla sig.
- I betänkandet växlar utredningen mellan att tala om myndigheter med närliggande, respektive överlappande, uppdrag utan någon tydlig distinktion. Detta bidrar till att slutsatserna blir otydliga. En grundläggande problematik i sammanhanget är att utredningen inte synliggör att alla myndigheter är ålagda att beakta de mänskliga rättigheterna i sitt arbete, i och med att regeringsformens 2§ slår fast att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och att det allmänna ska verka för icke-diskriminering. Detta leder till att utredningen stödjer sina slutsatser om närliggande och överlappande uppdrag på bristfällig grund. Sektorsövergripande frågor som de mänskliga rättigheterna behöver vidare alltid hanteras av flera myndigheter, och i detta fall, av en bredd av aktörer på i princip alla politikområden.
- Vidare lyfter utredningen fram skrivningar i vissa av de berörda myndigheters instruktioner om att beakta ”barnrätts-, jämställdhets- och funktionshinderperspektiv” som exempel på överlappning, i stället för en naturlig följd av regeringsformen. Utredningen nämner inte att denna typ av skrivningar finns i instruktionerna hos ett stort antal myndigheter, stora som små. Samtidigt förbises även att det finns flera andra myndigheter än de som omfattas av förslagen i avsnitt 6.6, som har riktade och fördjupade uppdrag kring de mänskliga rättigheterna, se vidare nedan.
- Vad gäller de myndigheter som omfattas av utredningens förslag menar FLH att dessa har tydligt skilda uppdrag och roller, liksom olika arbetssätt och målgrupper, vilket inte framgår tillräckligt tydligt i utredningens analys. För FLH:s del handlar uppdraget tydligt om främjande av respekten för MR och allas lika värde, liksom att motverka rasism, genom utbildning och ökad kunskap. Detta med stark koppling till myndighetens bredare demokratiuppdrag, liksom med utgångspunkt i historien. Här har regeringen även möjlighet att lägga särskilda uppdrag vid behov. Detta till skillnad från exempelvis DO:s och MR-institutets granskande roller och självständiga ställning.

- I betänkandet beskrivs att stärkt samverkan mellan myndigheter kring arbetet för de mänskliga rättigheterna skulle kunna vara ett alternativ till en mer integrerad organisatorisk lösning, men att det inte skulle vara tillräckligt. Detta gör utredningen utan ange att det redan sedan lång tid tillbaka finns etablerade samarbeten mellan berörda myndigheter (även med ytterligare myndigheter, som inte ingår i utredningen), såväl bilateralt som i grupp. FLH menar därmed att antagandet inte har grund i hur det ser ut i praktiken.
- Gällande myndighetssamverkan kan dessutom noteras att FLH, vilket beskrevs i myndighetens underlag till utredningen, sedan 2016 har ovan nämnda långsiktiga uppdrag från regeringen att samordna arbetet med regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott. Detta innebär bland annat att FLH samlar ett hundratal myndigheter i ett nätverk kring dessa frågor samt samordnar den årliga uppföljningen och rapporteringen till regeringen av arbetet med handlingsplanen. Såväl myndighetens egna utvärderingar, som en utredning av Statskontoret av arbetet med regeringens handlingsplan mot rasism som genomfördes 2023 (Statskontoret 2023:12) visar, som nämnt ovan, att FLH gör ett bra och efterfrågat arbete på detta område.

Synpunkter rörande metodfrågor

- Med stor respekt för att utredningen har haft mycket kort tid på sig att genomföra ett omfattande utredningsuppdrag, ser vi det som ett avgörande problem att detta har inneburit bristande (tid för) dialog med berörda myndigheter. Möten och dialog med berörda myndigheter hade möjliggjort en djupare och därmed mer välgrundad analys. I FLH:s fall träffade myndigheten utredningen endast vid ett tillfälle (då i ett kluster av ”kulturmyndigheter”, inte ”MR-myndigheter”). Detta tillfälle handlade i huvudsak om att utredningen gav de samlade myndigheterna information om utredningens uppdrag.
- Utöver de myndigheter som berörs av utredningens förslag i denna del har det inte beaktats att det finns flera andra myndigheter med uppdrag i förhållande till de mänskliga rättigheterna, exempelvis länsstyrelserna och Uppsala universitet. Det faktum att utredningens uppdrag var avgränsat till mindre myndigheter gör att beskrivningen av styrningen och organiseringen inom området mänskliga rättigheter blir missvisande. Även om större myndigheter och universitet inte

ingick i utredningens uppdrag borde detta ha beaktats och klargjorts om utredningen ville lägga aktuellt förslag om en översyn av MR-myndigheter.

Övriga synpunkter: Kapitel 7 Överväganden och förslag rörande resurssamverkan

- FLH ser mycket positivt på ökad resurssamverkan mellan myndigheter och tillstyrker förslag om nya områden för statlig resurssamverkan som rör e-arkiv och säkerhet. FLH ser samtidigt en risk med flera av de övriga förslagen som innebär att myndigheter som inte väljer att ansluta sig till olika former av resurssamordning måste redovisa hur andra alternativ är en bättre lösning. Detta kommer att medföra en inte obetydlig administration för de myndigheter som berörs, samt om det ska finnas någon form av uppföljningssystem för detta. FLH ser att en ökad administration och arbetsbörda motverkar själva grundsyftet med resurssamverkan.

I detta ärende har överintendent Petra Mårselius beslutat. Chefen för Avdelningen för verksamhetsstöd Pia Heyman har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefen för Avdelningen för uppdrag och forskningssamordning Ann Bernes deltagit.

Petra Mårselius

Överintendent